
ПОЛИТИКЕ САВЕТА ЕВРОПЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА И ЊИХОВА РЕФЛЕКСИЈА НА ПРАВНИ ОКВИР И ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

УДК 502.211:349.6(4-672EU)(497.11)

DOI: <https://doi.org/10.22182/ajp.7232017.5>

Оригинални научни рад

М.А. Хана Мајкић

Сажетак

Кроз историју на милионе врста нестало је услед природних процеса на планети. У протеклих 300 година, међутим, људи су својим деловањем и активностима знатно утицали на повећање стопе изумирања животињских врста. Човек је својим деловањем знатно изменио изглед Земље и у великој мери оштетио планетарни еко-систем, што се значајно одразило и на животињски свет. Бројне дивље животињске врсте су на прагу изумирања. Међутим, треба истаћи да од најстаријих времена, наилазимо на одређене правне норме које се односе на заштиту животне средине, као и на заштиту животиња. Кроз постепени процес који је трајао вековима, данас можемо говорити о одређеним универзалним стандардима заштите животиња и посебно, заштите угрожених животињских врста. У стварању и креирању ових стандарда, у последњих неколико деценија примат у односу на националне правне системе преузима Савет Европе и Европска унија. СЕ и ЕУ осим стандарда, почињу и да дефинишу јасне регионалне политике у овој области. Република Србија у процесу европских интеграција и сама кроз свој правни систем уводи и имплементира ове стандарде, и додатно, хармонизује

* Рад је примљен 9. 11. 2017, а одобрен на састанку редакције 28. 11. 2017.

своје јавне политике са јавним политикама СЕ и ЕУ у овој области. Иако у овом процесу постоје бројне потешкоће, чини се да ће оне, управо захваљујући „унификацији“ система, временом бити превазиђени.

Кључне речи: јавне политике, Савет Европе, Европска унија, животна средина, заштита животиња, угрожене животињске врсте.

УВОД

Кроз историју на милионе врста нестало је услед природних процеса на планети. У протеклих 300 година, међутим, људи су својим деловањем и активностима утицали на повећање стопе изумирања животињских врста. Човек је својим деловањем знатно изменио изглед Земље и у великој мери оштетио планетарни еко-систем. Утицао је на промену фауне и нестајање великог броја животињских врста. Еколошке катастрофе, лов и криволов, трговина животињама, уништавање шума и друге последице људског деловања наносе штету у ланцу исхране, процесу размножавања и природних станишта многих врста. Како је све мање могуће да опстану у свету који се стално мења интервенцијом човека, многим животињама прети истребљење. Тенденције у етици с краја XX века и почетка XXI века карактерише драстичан заокрет у виду одступања од антропоцентричних начела и приклањање, а затим и потпуним прелазак на принципе биоцентричне етике, са чије тачке гледишта урођене вредности не припадају само човеку већ свим живим бићима. Заговорници биоцентризма често промовишу и очување биодиверзитета, права животиња као и заштиту животне средине. У даљем тексту биће дефинисани основни појмови који су од важности за даље разумевање и анализу предмета проучавања овог рада.

Угрожена врста дефинисана од стране Међународне уније за очување природе (IUCN) је она врста чија је популација тако мала да јој прети изумирање у блиској будућности.¹ Научници који се баве очувањем живог света на планети користе Црвене листе IUCN-а у којима је статус угрожене врсте други најтежи статус при заштити дивљих популација, одмах након критично угрожених врста.

Још један, врло битан појам за разумевање овог рада јесте појам биодиверзитета или биолошка разноврсност на Земљи. Он се

1 Опширније на: The International Union for Conservation of Nature (IUCN) <https://www.iucn.org/>, приступ: 30.05.2017. године

може посматрати на три нивоа: диверзитет врста – разноврсност свих врста на планети Земљи, генетички диверзитет – генетичка разноврсност у оквиру једне врсте, диверзитет екосистема – разноврсност заједница и њихових односа са неживим светом. За континуирани опстанак живота на Земљи неопходно је очување сва три нивоа биодиверзитета. Неке од највећих претњи биодиверзитета чији је узрочник човек и његово деловање јесу фрагментација природних станишта, уништавање станишта, деградација станишта (укључујући и загађење), експлоатација и истребљење животињских врста.

Како би спречила даље развијање угрожавајућих фактора Европска унија је усвојила низ директива које регулишу и теже заштити дивљих врста и њихових природних станишта. О овим и осталим правним документима који се баве заштитом животиња биће речи у даљем тексту овог рада. Још један ефикасан начин у заштити угрожених врста и станишта у Европској унији представљен је мрежом заштићених подручја, познатијом као *Натура 2000*.²

У овом раду биће размотрене политике и документи Савета Европе и ЕУ и њихова “рефлексија” на јавне политике и законодавни оквир Републике Србије. Данас се истиче да “...злостављање животиња мора се сматрати тешким злочином и као такво мора наћи место у закону о заштити животиња и мора подлећи одговарајућим санкцијама које ће спречити особу да на исти начин поново злоставља животиње”.³

ИСТОРИЈСКИ НАСТАНАК И РАЗВОЈ ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА

Правна заштита животиња у старом и средњем веку

Већ у Старом веку, наилазимо на прве правне изворе који се односе на заштиту животиња. Иако су они ретки, то не значи да они нису ни постојали. Одређени аспекти односа између човека и животиње и те како су пронашли своје место у правним изворима старог века, попут Законика Липит Иштар, Хамурабијевог законика и Хетитског законика.

У Законнику Липит Иштар (процењује се да је настао око 1930. или 1900. године п.н.е.) животиње се штите као покретне

2 Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године, Министарство животне средине и просторног планирања, Београд, 2011, стр 31.

3 Универзална декларација о добробити животиња (Universal Declaration on Animal Welfare) донета од стране Светског друштва за заштиту животиња (WSPA) 2000. године у Лондону, члан 2; више видети на: <http://pravnazastitazivotinja.com/univerzalna-deklaracija-o-dobrobiti-zivotinja/>, приступ: 30.05.2017. године

ствари, које доносе одређену имовинску корист свом власнику. У случају повреде животиње лице које је изнајмило животињу ће морати да плати цену сразмерну повреди коју је нанео. Износ представља новчану одштету власнику због умањивања тржишне вредности животиње, а не казну због злостављања и лошег поступања према животињи.

Хамурабијев законик представља најпознатији и најбоље сачувани законик древне Месопотамије и најзначајнији клинописни правни споменик. Законик је настао у последњим деценијама владавине Хамурабија (1728 - 1686. п. н. е.), а пронађен је 1902. године у иранском граду Сузи.⁴ Као и Законик Липит Иштар, и Хамурабијев законик санкционише одређена понашања према животињама, али не у циљу заштите животиња, већ у циљу заштите економских интереса њихових власника. Чињеница да се овим законом штите само животиње које имају тржишну вредност као што су овце, волови и говеда потврђује схватање да су животиње имале статус покретне ствари и да је законодавац инкриминисањем недозвољеног поступања према животињама, заправо штитио економске интереса власника.

Хетитски законик (1650 – 1500 п.н.е.) за разлику од претходна два, садржи одредбе које инкриминишу један особени облик окрутности према животињама, сексуално злостављање (бестијалност). Код неких врста животиња, као крајњи исход сексуалног злостављања могу се јавити озбиљне телесне повреде или смрт.

У средњем веку, могу се издвојити следећи правни документи: Салијски законик, Руска правда и Законик Карла V - *Constitutio Criminalis Carolina*. Међутим, и ови закони првенствено се односе на кривичноправну заштиту животиња као покретних ствари.

Законик Карла V, познат и под називом *Constitutio Criminalis Carolina*, из 1532. године, инкриминише недозвољено понашање према животињама и између осталих први санкционише и бестијалност као посебан вид противприродног блуда, те прописује смртну казну за три облика овакве врсте блуда: 1) између две жене 2) између два мушкарца 3) између човека и животиње.⁵

4 Хамурабијев законик, преузето са: <http://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>, приступ 05.07.2017. године

5 Ана Батрићевић: Кривичноправна заштита животиња, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012, стр. 40.

Нови век – настанак и развој заштите животиња
у земљама common law и европско-континенталног
правног система

Оно што везује заштиту животиња и настанак првих организованих акција за успостављање хуманог односа човека према животињама, а самим тим и усвајање првих закона у овој области, јесу управо земље common law система, САД и Велика Британија, којима, може се рећи, припада пионирско место када је заштита и добробит животиња у питању. Покрети за заштиту права и добробити животиња, који су организовани управо у овим земљама, имају највеће заслуге за касније развијање правног оквира у овој области. Почетни циљеви ових покрета и првих закона усвојених на основу њиховог деловања, били су спречавање и кажњавање људске окрутности према животињама (*animal cruelty*) и забрана или ограничавање вршења научних експеримената над живим животињама.⁶

Прва држава која је законом заштитила животиње од људске окрутности биле су САД. Први писани законик под називом Целина слобода (*The Body of Liberties*) усвојили су Пуританци колоније Масачусетс 1641. године. Овај закон прописивао је да нико не сме да врши било какву окрутност или свирепост према животињама које се држе за човекове потребе.⁷

Још један писани закон донет на америчком континенту који се тиче заштите животиња донет је у држави Њујорк 1828. године и он прописује да ће за прекршај одговарати свако лице које намерно убије, осакати или рани вола, коња или овцу која припада другоме, или намерно злоставља или окрутно туче другу сличну животињу без обзира на то у чијем је животиња власништву. Иако се овај закон ограничава на одређене животињске врсте, треба се сматрати изузетно напредним јер се у овом закону по први пут омогућава да животиња буде заштићена и од власника, а не само од стране „трећег лица“. На овај начин је животињама загарантован правни статус који се разликује од статуса покретне ствари, чиме су оне по први пут јасно издвојене од осталих предмета нечијег власништва.⁸ Чак двадесет америчких држава већ је имало анти -

6 Милан Пауновић: Права животиња – савремени међународни стандарди, Правни факултет Универзитета у Београду и „Буро Салај“ АД, 2004, стр 71.

7 Emily Stewart Leavitt, Diane Halverson: “The Evolution of Anti – Cruelty Laws in the United States”, in: *Animals and their Legal Rights – A Survey of American Laws from 1641 to 1990*, Animal Welfare Institute, USA, 1990, стр. 1.

8 Emily Stewart Leavitt, Diane Halverson.: “The Evolution of Anti – Cruelty Laws in the United States”, in: *Animals and their Legal Rights – A Survey of American Laws from 1641 to 1990*,

круелту законе до 1866. године када је Хенри Берг (*Henry Bergh*) обезбедио законске услове за успостављање Америчког друштва за превенцију окрутности према животињама (*American Society for the Prevention of Cruelty to Animals - ASPCA*).⁹

Корак који је био најзначајнији у сфери сузбијања и санкционисања окрутности према животињама био је доношење Закона који је усмерен на ефективнију превенцију окрутности према животињама (*An Act for the More Effectual Prevention of Cruelty to Animals*)¹⁰ у држави Њујорк 1867. године. Засебан део Закона посвећен је сузбијању и забрани борби између неких врста животиња. Овим законом је прописано да се за прекршај кажњава свако лице које држи или за борбу користи животиње, као и лице које показује интересовање за организовање оваквих борби.

Када су у питању федерални закони Сједињених Америчких Држава од значаја за санкционисање окрутности према животињама и заштиту и добробит животиња, они су усвајани доста касније. Најзначајнији федерални закони су : 1) Закон двадесет осам часова из 1873. године (The Twenty – Eight Hour Law)¹¹ 2) Закон о хуманим методама клања животиња из 1958. године (Humane Methods of Slaughter Act)¹² и 3) Закон о добробити животиња из 1966. године (US Animal Welfare Act)¹³

Још једна држава цоммон лав система која је имала пресудну улогу у стварању стандарда заштите угрожених животињских врста јесте Велика Британија. Оснивање првог друштва за спречавање окрутности према животињама 1824. године у Лондону,

Animal Welfare Institute, USA, 1990, стр 2-3.

9 *The American Society for the Prevention of Cruelty to Animals (ASPCA)* је непрофитна организација, са седиштем у Њујорку, чији је главни циљ борба против окрутности према животињама у Сједињеним Америчким Државама. Ово је прва добротворна организација којој су законом поверена овлашћења да истражује случајеве окрутности према животињама, као и да ухапси лица одговорна за занемаривање или злостављање животиња. Данас она представља једну од највећих организација овог типа. Више о ASPCA видети на: <https://www.aspc.org/about-us>, приступ: 05.07.2017. године

10 Преузето са: <https://www.animallaw.info/statute/new-york-revised-statutes-1867-chapter-375-sections-1-10>, приступ: 06.07.2017. године

11 The US 28 Hour Law (United States Code Annotated. Title 49. Transportation. Subtitle X. Miscellaneous. Chapter 805. Miscellaneous. § 80502. Transportation of animals), 49 USC 80502, adopted in 1873, and last adopted in 1994, преузето са: <http://www.animallaw.info/statutes/stusfd49usc80502.htm>, приступ: 06.07.2017. године

12 The US Humane Methods of Slaughter Act (United States Code Annotated. Title 7. Agriculture. Chapter 48. Humane Methods of Livestock Slaughter) 7 U.S.C.A. § 1901 – 1907, adopted in 1958, amended in 1978 and 2002, преузето са: <http://www.animallaw.info/statutes/stusfd7usca1901.htm>, приступ: 06.07.2017. године.

13 Chapter 54. Transportation, Sale, and Handling of Certain Animals) 7 U.S.C.A. § 2131 – 2159, adopted in 1966, amended in 2008; преузето са: <http://www.animallaw.info/statutes/stusawa.htm>, pristup: 06.07.2017. године.

које је носило назив Краљевско друштво за превенцију окупности према животињама (*Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals - RSPCA*) било је од великог значаја јер је за циљ имало да сузбије окупност према животињама и подстакне третирање животињских врста као осећајних бића.

Међутим, оно што чини прву законодавну активност у овој области јесте усвајање Закона о окупном и неодговарајућем третману стоке (*Cruel and Improper Treatment of Cattle Act*), познатог под називом *Martinov zakon (Martin's Act)* из 1822. године.¹⁴ У наставку овог процеса, систем је заокружен усвајањем Закона о заштити животиња (*Protection of Animals Act*) из 1911. године, који је, са бројним изменама, и данас на снази.¹⁵ У овом закону садржана су понашања која се третирају као окупност према животињама и окарактерисана су као преступи (*offences of cruelty*)¹⁶. Велики значај за касније стварање законских одредби које се тичу заштите и добробити фармских животиња (животиње које се узгајају за исхрану људи) имао је Брамбелов извештај (*Brambell Report*) из 1965. године.¹⁷ Овај извештај је изузетно битан из разлога што формулише пет основних слобода, који и данас служе као основни параметри за процену поштовања добробити животиња, не само у Великој Британији, већ и у целом свету.

Што се тиче земаља европско-континенталне правне традиције, у њима су стандарди и законска регулација успостављени нешто касније него у земаљама *common law* система. Међутим, како се истиче, законске регулативе у овој сфери касније и доживљавају потпуну „правну револуцију“.¹⁸ Овакав исход резултат је имплементације широког спектра релевантних докумената донесених од стране Савета Европе, као и примена одлука органа Европске уније у националним законодавствима појединих европских држава.

Први корак, међу земаљама европско-континенталне традиције, у сфери заштите животињских врста учиниле су Шведска и Немачка. У Шведској је 1857. године усвојен Кривични закон који

14 *The Cruel and Improper Treatment of Cattle Act 1822*, Great Britain Parliament: Richard Martin Act to Prevent the Cruel and Improper Treatment of Cattle (3 Geo. IV c. 71), преузето са: <http://www.animalrightshistory.org/>, приступ: 06.07.2017. године

15 *Protection of Animals Act, 1911*. (1 & 2 GEO. 5. CH. 27.) – original version (as enacted), преузето са:

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/27>, приступ: 06.07.2017. године

16 *Protection of Animals Act, 1911*. (1 & 2 GEO. 5. CH. 27.) – original version (as enacted), преузето са: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/27>, приступ: 06.07.2017. године

17 Ана Батрићевић: *Кривичноправна заштита животиња*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012, стр. 57.

18 Ана Батрићевић: *Кривичноправна заштита животиња*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012, стр. 58.

је прописивао кривичноправну одговорност сваког лица који би учинио дело убијања или злостављања над животињом, без обзира у чијој својини је животиња.

У Немачкој, један од првих правних докумената којим је формално-правно уређено питање заштите животиња, био је Закон против окрутности према животињама из 1838. године, који је као и већина тадашњих „*anti-cruelty*“ закона, био антропоцентричног карактера.¹⁹

2. ПОЛИТИКЕ И СТАНДАРДИ САВЕТА ЕВРОПЕ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ЗАШТИТУ УГРОЖЕНИХ ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА

Још од свог оснивања 1949. године Савет Европе (у даљем тексту СЕ) је приступио решавању проблема у сфери заштите, добробити и благостања угрожених животињских врста. СЕ је 1961. године, покренуо свој еколошки програм, а при томе је следио политику заштите и одрживог развоја, у коме су животна средина и природно наслеђе схваћени као заједничка баштина човечанства коју треба заштити од било ког облика нарушавања њеног квалитета и обезбедити њихов одрживи развој.²⁰ Под окриљем Савета Европе до сада је усвојен велики број конвенција чије одредбе регулишу правну заштиту опстанка и добробити угрожених животињских врста међу којима су: 1) Европска конвенција о заштити животиња у међународном превозу из 1968. године;²¹ 2) Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта из 1979. године;²² 3) Европска конвенција за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе из 1986. године;²³ 4) Европска конвенција за заштиту животиња које се узгајају на пољопривредним газдинствима из 1976. године;²⁴ 5) Европска конвенција за заштиту животиња за клање из 1979. године²⁵ 6) Европска конвенција о заштити кућних љубимаца из 1987. године²⁶

19 Ана Батрићевић: Кривичноправна заштита животиња, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012, стр. 60.

20 Драган Јовашевић: Систем еколошких деликата – еколошко казнено право, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу, Ниш, 2009, стр 33.

21 Европска конвенција о заштити животиња у међународном превозу, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 1/1992.

22 Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори, бр. 102/2007.

23 Европска конвенција за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори, бр. 1/2010.

24 Европска конвенција за заштиту животиња које се узгајају на пољопривредним газдинствима, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/1996.

25 Европска конвенција за заштиту животиња за клање, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/1996.

26 Европска конвенција о заштити кућних љубимаца, Службени гласник Републике Србије

Ови правни документи врло јасно осликавају напуштање антропоцентричних и прихватање биоцентричних начела на пољу етике и права. Осим изношења моралне одговорности, ове конвенције представљају темељ за успостављање правне одговорности човека за активности којима се директно угрожава добробит и интегритет животиња, или индиректно нарушавањем њихових природних станишта. Даљом анализом ових конвенција може се уочити да правна заштита на нивоу целе Европе обухвата све већи број животињских врста, а њихове одредбе потврђују да је човек све спремнији да уважава способност животиња да осете и испоље емоције као што су страх, патња, бол, стрес и да их у складу са тим третира на хуманији начин.

Без обзира на то, заштита угрожених животиња на територији Европе и даље показује одређене слабости, односи се само на одређене животињске врсте (пре свега на кичмењаке), док велики део фауне остаје незаштићен. Оно што би био предуслов за потпуну и свеобухватну заштиту животиња и угрожених врста фауне на територији Европе јесте усвајање конвенције која би потпуно и свеобухватно обавезала државе потписнице да својим националним законодавствима кривичноправно казне најтеже облике злостављања и угрожавања живота и добробити свих врста фауне, као и да за блаже облике њиховог угрожавања пропишу прекршајноправне санкције. Овакав начин правног и кривичноправног поступања би заштићеним врстама фауне потврдио статус објекта заштите у правном односу, уместо објекта радње и представљао би основ заштите животиња, не као дела животне средине, већ као бића пер се. На овом месту представићемо само две конвенције СЕ, којим су обликовани стандарди и политике ове организације у области заштите угрожених животињских врста.

Европска конвенција о заштити животиња у међународном превозу (Еуропеан цонвентион он тхе протекцион оф анималс дуринг интернатионал транспорт) усвојена је 13. децембра 1968. године у Паризу.²⁷ Преамбула ове конвенције наглашава да постоји уверење и жеља људи да поштеде животиње од патње коју доживљавају током транспорта и истиче да добробит животиња и захтеви међународног превоза нису неспојиви. Чланом 1. ове конвенције прописани су основни стандарди који се морају испунити током међународног превоза, тј. превоза преко границе, када су у питању следеће врсте животиња: домаћи копитари и говеда,

– Међународни уговори, бр. 1/2010.

27 *Evropska konvencija o zaštiti životinja u međunarodnom prevozu, Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, бр.1/1992.

овце, свиње, козе, домаћи зечеви и птице, домаћи пси и мачке, остали сисари и птице и хладнокрвне животиње.²⁸ Ова конвенција садржи прописе који важе за одређене врсте међународног превоза животиња, а то су: друмски превоз, превоз воденим путем, превоз железницом и ваздушни превоз животиња. Државе потписнице се обавезују да ће примењивати одредбе Конвенције међународног превоза животиња, али је сам избор мера и начина санкционисања кршења ових одредби препуштен националним законодавцима.

Европска конвенција за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе (*European convention for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes*) усвојена је 18. марта 1986. године у Стразбуру.²⁹ Ова конвенција је од 1998. године допуњена Протоколом. Како човек користи животиње у експерименталне сврхе ради стицања одређених научних сазнања које служе општем добру, одредбе ове конвенције настоје да регулишу и смање, на најмању могућу меру, патњу, бол и стрес коју животиња доживљава приликом вршења оваквих експеримената.

Тако је овом конвенцијом, кичмењацима³⁰ призната способност патње и способност памћења, а као последица тога захтевана је морална обавеза човека да животиње које се користе у огледним или другим научним процедурама³¹ заштити од стреса, бола и патње или трајних повреда кроз ограничавање или замену оваквих поступака алтернативним методама. Одређене одредбе Конвенције односе се на образовање и обуку коју лица, која обављају ове процедуре и брину се о животињама, морају имати. Посебан прилог ове Конвенције, Упутство, детаљније регулише питања бриге и од-

28 Više pogodati na: <http://pravnazastitazivotinja.com/evropska-konvencija-za-zastitu-zivotinja-umedunarodnom-prevozu/> član 1 i 2.; pristup: 09.07.2017. godine

29 Европска конвенција за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе, Службени гласник Републике Србије - Међународни уговори, бр. 1/2010.

30 Дефиниција кичмењака по Европској конвенцији за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе : ако није другачије одређено, “животиња” значи сваки кичмењак укључујући и слободно живуће и/или репродуктивне ларвене форме, али не и друге феталне или ембрионалне форме (члан 1. став 2. тачка а); преузето са: <http://pravnazastitazivotinja.com/evropska-konvencija-o-zastiti-kicmenjaka-koji-se-koriste-za-eksperimentalne-i-druge-naucne-svrhe/>, pristup: 09.07.2017. godine

31 Овом Конвенцијом „процедура“ је дефинисана као коришћење животиње у било ком огледу или другој научној процедури која може изазвати бол, патњу, стрес или трајну повреду укључујући и било које радње које имају за циљ или могу довести до рањања животиња у неким од ових услова, али искључујући најмање болне методе убијања или обележавања животиње, прихваћене у модерној пракси (то јест “хумане методе”) - (члан 1. став 2. тачка ц); преузето са: <http://pravnazastitazivotinja.com/evropska-konvencija-o-zastiti-kicmenjaka-koji-se-koriste-za-eksperimentalne-i-druge-naucne-svrhe/>, pristup: 09.07.2017. godine

говарајућег смештаја животиња при овим процедурама. Међутим, одредбе Упутства немају обавезујући карактер, већ представљају препоруке и стандарде чијем остваривању треба тежити.³²

СТАНДАРДИ И ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ УГРОЖЕНИХ ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА

Европска унија (у даљем тексту ЕУ) као организација регионалног карактера, дефинише своју општу политику и законодавне активности чији саставни део чине управо стандарди и правила од важности за заштиту и добробит угрожених животињских врста и животиња уопште. Еколошки стандарди садржани су у примарним и секундарним изворима права Европске уније. Оно што чини примарне изворе права јесу оснивачки уговори и све њихове измене, док уредбе, директиве и препоруке спадају у секундарне изворе. Такође, у изворе права Европске уније спадају међународни уговори који су склопљени од стране уније у име држава чланица или су их склопиле државе чланице, а надлежност су касније пренеле на Европску унију. Пракса Европског суда правде такође се сматра извором права Уније.³³

Акциони програми, резолуције, саопштења и споразуми као облици такозваног меког права („*soft law*“), иако немају обавезујући правни карактер, играју велику улогу на пољу правне заштите интегритета и добробити угрожених врста фауне.

Приметно је да је питање заштите животиња постало временом и саставни део примарних извора права ЕУ. Уговор из Амстердама (*Treaty of Amsterdam*)³⁴ који је усвојен 1997. године, утицао је на подизање нивоа заштите и побољшавање квалитета животне средине. Овом уговору додат је и посебан Протокол о заштити и добробити животиња (*Protocol on Protection and Welfare of Animals*)³⁵.

32 Видети: Прилог А. Упутство за смештај и бригу о животињама, у вези са чланом 5. Европске конвенције за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе.

33 Александра Чавошки: Основи еколошког права Европске уније, Правни факултет Универзитета УНИОН у Београду, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2007, стр. 24.

34 Treaty of Amsterdam amending Treaty of European Union, The Treaties establishing the European Communities and related acts, Official Journal, NO C 340, 10.11.1997., преузето са: <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, приступљено: 09.07.2017. године

35 Protocol on Protection and Welfare of Animals, Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts, Official

Лисабонски споразум³⁶ који је потписан 13. децембра 2007. године, а ступио на снагу две године касније, истиче да Унија и њене државе чланице морају да поштују и уважаје добробит и интегритет животиња приликом формулисања и имплементирања својих политика.

Када је заштита дивљих животиња у Европској унији у питању, она се односи на дивље животиње у својим природним стаништима, као и на животиње у заточеништву. У даљем тексту биће наведени најважнији извори комунитарног права који регулишу правну заштиту дивљих животиња у природном станишту и приликом боравка животиња у заточеништву.

У овој области, усвојен је читав низ стандарда кроз више секундарних извора права ЕУ (уредби, директива, одлука), а на овом месту представимо само неколико најзначајнијих.

Директива о очувању дивљих птица донешена од стране Савета (2009/149/ЕЗ) тежи да обезбеди заштиту, управљање и контролу свих врста птица које, на територији држава чланица Европске уније, живе у дивљини.³⁷ Директива се односи на 181 врсту или подврсту птица и захтева очување довољно пространих и разноликих станишта за њихов опстанак. Директивом се регулише и заштита јаја ових птица, њихових гнезда и природних станишта и контрола њихове експлоатације. Један од најзначајнијих докумената Европске уније у области заштите угрожених врста дивље флоре и фауне јесте Уредба Савета Министара (338/97/ЕЦ) о заштити врста дивље флоре и фауне путем регулисања трговине примерцима тих врста донета 9. децембра 1996. године.³⁸ Ова Уредба примењује се у складу са циљевима и принципима одредби Конвенције Уједињених нација о међународној трговини угроженим врстама дивље флоре и фауне (CITES).³⁹

Увоз одређених примерака врста се регулише издавањем увозних дозвола издатих од стране органа државне управе, с тим што Комисија може да уведе опште увозне рестрикције или рес-

Journal, No C 340 10.11.1997, преузето са: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12006E%2FPRO%2F33>, приступ: 09.07.2017. године

36 Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13.12.2007., Official Journal of the European Union, 17.12.2007. No C 306, преузето са: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>, приступ: 09.07.2017. године

37 Council Directive 79/409/EEC of 2 April 1979, on the conservation of wild birds, Official Journal No L 103, 25.4.1979., p. 1., са изменама у: Council Directive 2006/105/EC of 20 November 2006, Official Journal No L 363 20.12.2006., p. 368, преузето са: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISUM:l28046>, приступ: 09.07.2017. године

38 Дејан Миленковић: Право заштите животне средине са елементима увода у право, Виша политехничка школа у Београду, Београд, 2006, стр 54.

39 Конвенција Уједињених нација о међународној трговини угроженим врстама дивље флоре и фауне, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 11/2001.

трикције које се односе на одређене државе порекла. Извоз дивљих врста из држава чланица регулисан је издавањем извозних дозвола, одобрења за привремени извоз који издаје надлежни орган државе чланице у којој су примерци заштићених врста лоцирани и вршењем неопходних провера.

Европска Комисија је 2001. године усвојила Уредбу (ЕЦ) 1808/2001 у циљу спровођења Уредбе о заштити врста дивље флоре и фауне путем регулисања трговине примерцима тих врста, којом су утврђене: форма увозних и извозних дозвола за привремени извоз дивљих врста; форма сертификата; кодови за опис дивљих врста и др.⁴⁰

Директивом Савета (199/22/ЕЦ) која се односи на држање дивљих животиња у зоолошким вртovima из 1999. године⁴¹ утврђени су најважнији стандарди који се тичу заштите интегритета и добробити животиња и угрожених врста фауне које су се нашле у заточеништву. Поред овога Директива има за циљ да ојача улогу зоолошких вртова у очувању биодиверзитета.

Што се тиче јавних политика ЕУ у овој области, оне су оличене кроз више стратегија и других инструмената јавних политика. Такође, у њима је заступљен и тзв. мрежни приступ, који представља примену савремених теоријских приступа на област заштите животињских врста.

Зато најпре помињемо Стратегију здравља животиња ЕУ за период од 2007. до 2013. године коју је усвојила Европска комисија (*Animal Health Strategy for the European Union 2007 – 2013*) која се издваја по свом значају за заштиту добробити животињских врста.⁴² Циљ Стратегије јесте постизање највиших стандарда у домену здравствене заштите животиња кроз усмеравање развоја политике у овој сфери. Стратегијом су обухваћене дивље животиње, животиње које се користе за научна истраживања, животиње у зоолошким вртovima, животиње које се држе ради узгоја, исхране, забаве и спорта. Она се такође односи и на животиње које су уносе или износе из Европске уније, или су у транзиту.

Још један од начина заштите угрожених врста фауне и очувања природних станишта у земљама Европске уније јесте еколошка мрежа заштите под називом *Natura 2000*. Циљ ове мреже је

40 Дејан Миленковић: Право заштите животне средине са елементима увода у право, Виша политехничка школа у Београду, Београд, 2006, стр 55.

41 Council Directive 1999/22/EC of 29 March 1999 relating to the keeping of wild animals in zoos, (OJ L 94, 9.4.1999, p. 24–26.)

42 Преузето са: http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/docs/animal_health_strategy_en.pdf, приступ: 11.07.2017. године

да путем мера заштите обезбеди и осигура опстанак заштићених врста и њихових станишта. Натура 2000 обухвата преко 1000 угрожених и ретких биљних и животињских врста и око 230 типова станишта значајних за Европску унију. Ова еколошка мрежа такође наводи преко 190 осетљивих врста птица којима је потребна заштита станишта, и под заштиту ставља подручја од значаја за миграторне врсте птица, посебно мочварних станишта.⁴³ Мрежа покрива скоро једну петину подручја Европске уније на око 26.000 локација на копну и воду како би заштитила око хиљаду важних станишта и врста.⁴⁴ Мрежа Натура 2000 састоји се од:

- Подручја посебне заштите (*Special Protection Areas – SPA*) у складу са Директивом о птицама из 1979. године

- Посебна подручја заштите (*Special Areas of Conservation – SAC*) у складу са Директивом о стаништима из 1992. године

Унутар еколошке мреже Натуре 2000 се избегавају активности које су штетне и могу угрозити врсте и/или станишта, због којих је то подручје стављено под заштиту, и предузимају се позитивне мере одржавања и обнове станишта и врста, уколико је то потребно.

4. ПРАВНИ ОКВИР И ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ ЗАШТИТЕ ФАУНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

На територији Републике Србије тренутно живи 429 животињских врста за које се сматра да су на прагу истребљења. Под заштитом државе се налази 66 врста сисара, 273 врста птица, 41 врста бескичмењака и 15 врста риба. Ове врсте су према Уредби о заштити природних реткости стављене под најстрожији степен заштите. Тренутно је контролисана употреба за 97 врста, а међу њима је и 9 животињских врста (2 врсте гмизаваца, 3 врсте водоземаца и 4 врсте бескичмењака). Ове врсте су Уредбом о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне⁴⁵ стављене под контролу коришћења и промета.⁴⁶ Завод за заштиту природе Србије реализује заштиту и очување дивљих врста следећим активностима: 1) заштитом њихових станишта, односно покретањем поступка заштите одређених подручја; 2) реализовањем разли-

43 Еколошки програми – О мрежи натура 2000, Преузето са: <http://www.mis.org.rs/vss/pages/sr/ekoloski-programi/natura-2000/o-mrezi-natura-2000.php>, приступ: 15.07.2017. године

44 CEEweb for Biodiversity – Natura 2000; Преузето са: <http://www.ceeweb.org/work-areas/working-groups/natura-2000/>, приступ: 15.07.2017. године

45 Уредба о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне, Службени гласник РС, бр. 31/05,45/05, 22/07, 38/08, 9/10 и 69/11

46 Завод за заштиту природе Србије - Заштићене и строго заштићене врсте; Преузето са:

читих пројеката истраживања с циљем утврђивања мера заштите појединих врста и њихових станишта; 3) вођењем мониторинга врста; 4) издавањем мишљења везано за коришћење и промет дивљих врста.⁴⁷ Србија као и већина земаља у свету, има Црвене књиге угрожених врста на својој територији. Код нас су израђене две: Црвена књига флоре Србије и Црвена књига дневних лептира Србије. На овом месту, укратко ћемо направити преглед неколико закона који су од значаја за ову област, и поменути више подзаконских аката којим су они разрађени. Такође, указаћемо и на стратешке документе, као инструменте јавних политика у Републици Србији у овој области.

Законом о заштити природе⁴⁸ правно се уређује очување и заштита биолошке разноврсности као дела животне средине. Циљ Закона је да усклади људску активност, економске и друштвене развојне планове, са одрживим коришћењем ресурса и очувањем природних екосистема и еколошке равнотеже. У закону се регулише и заштита дивљих угрожених врста фауне. Закон дефинише да се угрожене дивље врсте или врсте које могу постати угрожене или имају посебан значај за еколошку, генетичку, научну или здравствену сферу, штите као строго заштићене дивље врсте или заштићене дивље врсте.

Други закон кога треба поменути је Закон о добробити животиња (2009).⁴⁹ Овај Закон бави се регулисањем права, обавеза и одговорности људи (правних и физичких лица), њиховим поступањем са животињама, заштитом животињских врста од злостављања и заштитом добробити животиња при држању, узгоју, трговини, лишавању живота, клању и спровођењу експеримената над животињама. Закон о добробити животиња износи основна начела заштите добробити животиња.⁵⁰ Прво је начело универзалности бола које подразумева да животиње исто као и људи могу

http://www.zzps.rs/novo/index.php?jezik=la&strana=zastita_priode_strogoIDivlja, приступ: 19.07.2017. године

47 Више о заштити дивљих врста видети на: http://www.zzps.rs/novo/index.php?jezik=la&strana=zastita_priode_bioloska_raznovrsnost_trgovina_divljim_vrstama, приступ: 19.07.2017. године

48 Закон о заштити природе, Службени гласник РС, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 -испр. и 14/2016

49 Закон о добробити животиња, Службени гласник РС, бр. 41/2009, „добробит животиња“ се дефинише као обезбеђивање адекватних услова у којима животиња може да обавља своје физиолошке и друге потребе које су карактеристичне за њену врсту. У том смислу мисли се на обезбеђивање хране и напајања, простора за смештај, физичке, удобности, сигурности, испољавања основних облика понашања, социјалног контакта са животињама исте врсте, одсуства непријатних искустава као што су бол, патња, страх, стрес, болести и повреде, члан 5

50 Закон о добробити животиња, Службени гласник РС, бр. 41/2009, члан 4

осетити емоције као што су страх, бол и патња. Друго је начело бриге о животињама које обухвата моралну обавезу човека и дужност да брине о заштити живота и добробити животињских врста чији опстанак на земљи зависи непосредно од њега. Треће начело интегралности обавезује државни орган или орган јединице локалне самоуправе да у оквиру свог делокруга обезбеђује свеобухватну заштиту добробити животиња кроз спровођење планова и програма. Четврто начело посвећивања пажње добробити животиња подразумева да се све активности у области пољопривреде, промета, истраживања и оних области које се непосредно односе на животињске врсте морају базирати на заштити добробити животиња. Пето је начело превенције и предострожности које налаже да свака активности која се посредно или непосредно односи на животињске врсте мора бити унапред планирана и спроведена на начин који је најмање ризичан по живот и добробит животиња и животне средине. Шесто начело је начело одговорности и прописује да је особа у чијем је власништву животиња одговорна за њен живот и добробит, и да сноси трошкове збрињавања животиње уколико више не жели да буде њен власник. Иако се Закон не односи директно на заштиту дивљих животиња у природним стаништима он је од велике важности за заштиту добробити дивљих животиња у заточеништву, животиња које се користе у производне, научноистраживачке, биомедицинске и образовне сврхе, животиње за рад и службене животиње, напуштене и изгубљене животиње.

Закон о заштити животне средине⁵¹ уређује сложени, вишедимензионални систем животне средине и омогућава реализовање права човека на живот и развој у здравој средини. Ово нас доводи на закључак да се питањем заштите животињских и угрожених врста овај закон бави секундарно и непосредно, гледајући да тиме обезбеди здраву животну средину за човека, а ствар и питање заштите врста фауне стави у други план. Међутим овај закон не треба оставити по страни када је питање заштите биодиверзитета и дивљих врста у Републици Србији у питању. Он је и те како дао свој допринос на пољу заштите угрожених врста.

Од подзаконских аката, посебно треба поменути Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива⁵², Уредбу о стављању

51 Закон о заштити животне средине, Службени гласник РС, бр. 135/2004 и 36/2009

52 Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, Службени гласник РС, бр. 5/2010 и 47/2011

под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне⁵³ и Правилник о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама.⁵⁴

Од инструмената јавних политика посебно треба поменути Стратегију биолошке разноврсности за период од 2011. до 2018. године. Доношење и израду Стратегије иницирали су Министарство животне средине и просторног планирања и Програм Уједињених нација за развој (УНДП), док су издвојена средства била обезбеђена из Глобалног фонда за животну средину (ГЕФ), кроз УНДП као агенције која је спроводила израду Стратегије.

Садржај стратегије се састоји од неколико целина:

одељак 1 – пружа увид у биодиверзитет Србије кроз анализу генетичког, екосистемског и биодиверзитета врста и наводи заштићена подручја у Србији и систем њихове заштите

одељак 2- анализира специфичности правног, финансијског и институционалног оквира заштите биодиверзитета Србије

одељак 3 – настоји да истражи факторе угрожавања, узроке тих фактора и њихов утицај на биодиверзитет у нашој земљи

одељак 4 – овај одељак дефинише стратешке области и активности које за циљ имају заштиту биодиверзитета

одељак 5 – представља акциони план који дефинише одговорне институције, могуће изворе финансирања стратегије и динамику извршења стратегије

Ова Стратегија бави се и заштитом животињских врста и угрожених врста фауне. Иако је разноврсност врста у Републици Србији и даље недовољно истражена и документована, постоје неки подаци који сведоче о специјској разноврсности животиња на територији Републике Србије. Познати су подаци за водоземце (Amphibia) – 21 врста, рибе (Osteichthyes) – око 100 врста, гмизавце (Reptilia) – 25 врста, птице (Aves) – око 360 врста и сисаре (Mammalia) – 94 врсте. Списак угрожених врста фауне у нашој земљи налази се у Црвеној књизи дневних лептира Србије из 2003. године. Када су у питању кичмењаци, у нашој земљи објављен је Прелиминарни списак врста за црвену листу кичмењака 1990-1991 године која је темељ за будући рад на црвеној листи кичмењака Србије. Овај списак обухвата могуће врсте кичмењака за које је потребно предузети мере заштите или за које су мере заштите и очувања већ предузете. Црвена листа угрожених врста и нижих

53 Уредба о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне, Службени гласник РС, 31/2005, 45/2005, 22/2007, 38/2008, 9/2010 и 69/2011

54 Правилник о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама, Службени гласник РС, бр. 99/2009 и 6/2014

таксона јесте најпознатији и најобухватнији светски документ који користи низ постављених критеријума како би проценио ризик од нестанка врста и подврста. Ова листа заснива се на научним сазнањима и критеријумима који су јединствени тако да је чини релевантним извором података о стању биолошке разноврсности у целом свету и може се примењивати подједнако на све врсте и регионе. Овако свеобухватна стратегија представља добар темељ за наредна истраживања у сфери заштите угрожених и заштићених врста фауне, као и унапређивање правног оквира ове области у Републици Србији.

ЗАКЉУЧАК

Савремена етичка схватања која се све више одавајају од искључивог антропоцентризма, и све више теже прихватају биоцентричних начела етике, у потпуности мењају однос друштва према животној средини уопште, а посебно према животињским врстама које се све више третирају, не као интегрални део животне средине, већ као бића *per se*. У последњих неколико деценија улажу се велики напори на међународном нивоу који теже постизању јединствених политика и правних стандарда у области заштите животиња на глобалном, али и на регионалном нивоу. Циљ овакве праксе јесте достизање једнообразности у области заштите животиња и заштићених врста у националним законодавствима и на наднационалним нивоу, а увођење и спровођење стандарда који су прописани у јавним политикама и документима СЕ и ЕУ доприносе остваривању овог циља.

У већини ових докумената нису прописане мере које државе потписнице треба да употребе како би имплементирале стандарде из ове области у национална законодавства и санкционисале њихово кршење. То оставља простора државама да саме, у складу са својим политичким и правним системом ове стандарде ближе разраде и спроведу, када је у питању начин на који ће се правно регулисати заштита и добробит заштићених врста фауне. Србија, као и већина земаља, када су у питању проблеми заштите животне средине, решења налази у упоредном праву и упоредним праксама.

У том контексту, Република Србија прихвата и усмерава своје јавне политике и регулаторни оквир, политикама и правном оквиру СЕ и ЕУ, али још увек има простора за њихово даље унапређивање. Оно што се у будућности посебно додатно може и мора урадити када је област заштите и добробити угрожених врста у питању јесте побољшање ефикасности рада надлежних инспекција

и полиције у гоњењу ових дела и њихових починилаца. Инспекције надлежне у овој области као што су комунална и ветеринарска инспекција, имају прилику да на лицу места уоче недозвољене активности поступања човека према заштићеним врстама и животињама уопште. Из тог разлога инспектори имају велики утицај у откривању прекршаја у овој области, пријављивању и гоњењу њихових починилаца, као и доказивања како и на који начин су овакве активности почињене.

Као тема који има посебан научни и друштвени значај у савременом друштву, заштита од злостављања, убијања и довођења до истребљења одређених животињских врста треба да буде предмет широких мултидисциплинарних истраживања у будућности. Битан сегмент ове заштите јесу даље усмеравање јавних политика и њихово спровођење с једне стране, и додатно правно регулисање и хармонизација правног оквира Републике Србије са стандардима СЕ и ЕУ у овој области. Поред даљег усаглашавања политика и правног оквира у овој области, од кључног значаја за будућност јесте и информисање стручне али и шире јавности и унапређивање свести грађана када је ова тема у питању. Јер, иако смо у модерном друштву насилно одвојени од природе и живог света око нас, не бисмо смели да заборавимо да смо њен саставни део који постоји и развија се заједно са њом.

ЛИТЕРАТУРА

Батрићевић, А., Кривичноправна заштита животиња, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2012.

Council Directive 1999/22/EC of 29 March 1999 relating to the keeping of wild animals in zoos, (OJ L 94, 9.4.1999, p. 24–26.)

Чавошки, А.: Основи еколошког права Европске уније, Правни факултет Универзитета УНИОН у Београду, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2007.

Јовашевић, Д.: Систем еколошких деликата – еколошко казнено право, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу, Ниш, 2009.

Миленковић, Д., Право заштите животне средине са елементима увода у право, Факултет политичких наука, Београд, 2006.

Пауновић, М., Права животиња – савремени међународни стандарди, Правни факултет Универзитета у Београду и „Буро Салај“ АД, 2004.

Stewart Leavitt, E., Halverson, D., „The Evolution of Anti – Cruelty Laws in

the United States“, in: *Animals and their Legal Rights – A Survey of American Laws from 1641 to 1990*, Animal Welfare Institute, USA, 1990.

Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године, Министарство животне средине и просторног планирања, Београд, 2011.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ:

<http://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp> , <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>

<http://www.animallaw.info/statutes/stusfd49usc80502.htm>

<http://www.animalrightshistory.org>/<https://www.aspc.org/about-us>

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/27>

https://ec.europa.eu/food/animals/health_en

<http://www.mis.org.rs/>

<http://www.ceeweb.org/>

<http://www.zzps.rs/>

Hana Majkić, M.A

THE COUNCIL OF EUROPE AND THE EUROPEAN UNION POLICIES IN THE FIELD OF PROTECTION ANIMAL SPECIES AND THEIR REFLECTION ON LEGAL FRAMEWORK AND PUBLIC POLICIES OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract

Throughout history, millions of species have disappeared due to natural processes on the planet. However in the past 300 years , people have significantly influenced the increase in the rate of extinction of animal species just by their actions and activities. By its action, man have significantly changed the appearance of the Earth and have greatly damaged the planetary ecosystem, which also significantly have affected the animal world. Numerous wildlife species are on the verge of extinction. However, it should be noted that from the earliest times, we are faced with certain legal norms

related to the protection of the environment, as well as of the protection of animals. Through a gradual process that has lasted for centuries, today we can talk about certain universal standards of animal protection and, in particular, the protection of endangered animal species. In the creation of these standards, in the last few decades the primacy in over the national legal systems has been taken on by the Council of Europe and the European Union. Council of Europe and the European Union, apart from the standards, are beginning to define clear regional policies in this area. In the process of European integration, Serbia, through its legal system, is introducing and implementing these standards, and additionally harmonising its public policies with the public policies of Council of Europe and the European Union in this area. Although there are many difficulties in this process it seems that, thanks to the „unification“ of the system, they will eventually be overcome.

Key words: public policies, Council of Europe, European Union, environment, animal protection, endangered animal species.

